

УДК 373.5.015.31:172.15

*Микола Тимчик,
м. Київ*

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ХОРТИНГОМ

Постановка проблеми. У патріотичному вихованні старших підлітків під час занять хортингом використовуються різноманітні організаційні форми. Найефективнішими формами організації і проведення з учнями активного дозвілля зарекомендували себе змагання на призи відомих земляків, спортивні вечори, які сприяють формуванню активної життєвої позиції, організації здорового способу життя, розвитку фізичних і розумових якостей. Систематичне й цілеспрямоване навчання української боротьби хортинг допомагає формуванню в школярів свідомих переконань, розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань, а також сприяє психологічній та фізичній підготовці учнівської молоді до майбутньої професійної діяльності та військової служби.

Вимоги до патріотичного виховання старших підлітків знайшли відображення в Законах України „Про освіту“, „Про загальну середню освіту“, Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Концепції фізичного виховання в системі освіти України, Концепції патріотичного виховання учнівської молоді, Концепції громадського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Програмі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді та в інших нормативних документах.

Теоретичні основи патріотичного виховання глибоко висвітлені у працях І. Беха, М. Баки, К. Журби, Ю. Завалевського, О. Захаренка, М. Зубалія, П. Ігнатенка, Б. Кобзаря, А. Макаренка, В. Новосельського, Ю. Руденка, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, М. Тимчика, В. Третьякова, В. Фарфоровського, К. Чорної, Т. Шашла та інших. У них працях наголошується, що патріотизм є однією з найважливіших рис кожного зрілого громадянина. Він передбачає любов до Батьківщини, свого народу, рідної землі; сприяння розвитку України як суверенної, правової, демократичної і соціальної держави; готовність відстоювати її незалежність, захищати її. Будучи інтегрованою якістю особистості, патріотизм охоплює емоційно-моральне й дієве ставлення до себе як патріота рідної землі, своєї нації, матеріальних та духовних надбань Української держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками здійснено ряд нових досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми засобами фізкультурно-масової роботи. Це, насамперед, дослідження основ туристсько-краєзнавчої діяльності (В. Вербицький, Г. Пустовіт, Т. Троценко та інші), організації краєзнавчо-пошукової роботи (М. Соловей), проведення військово-патріотичних спортивних ігор (Г. Коломoeць, В. Тимченко), походів місцями бойової і спортивної слави українського народу (М. Зубалій, М. Тимчик), організації спортивних змагань на призи учасників бойових дій (К. Жукотинський) тощо. Аналіз психолого-педагогічної та спортивної літератури засвідчує, що на сьогодні накопичено чималий досвід військово-патріотичного виховання старшокласників, однак проблема патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом досліджена недостатньо. Це пояснюється тим, що із зростанням його популярності серед учнівської молоді, він став одним із

ефективних засобів всебічного розвитку старших підлітків. Однак останніми роками з ряду причин ідеологічного та державотворчого характеру дослідженню проблеми патріотичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл приділялася недостатня увага, що призвело до поступового зниження в них інтересу до популярних форм і методів патріотичного виховання.

Мета – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення практики патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом засвідчує, що перехід від дитинства до підліткового віку у людському суспільстві передбачає не тільки фізичне дозрівання, а й прилучення до загальної культури, оволодіння певними знаннями, вміннями і навичками, завдяки яким учні можуть працювати, виконувати інші суспільні функції й нести соціальну відповідальність. Тому перехідний вік являє собою не лише фазу розвитку організму, а й важливий етап формування майбутньої особистості. У процесі цього переходу, коли учні 7–9 класів жили за певними правилами, встановленими для них батьками, вони поступово прилучалися до самостійної та відповідальної діяльності дорослої людини.

На думку І. Д. Беґа, основні колізії підліткового віку доцільно розглядати крізь призму домінант розвитку, якою є розвиток підлітка як особистості. Адже, особливість особистісного розвитку підлітків у тому, що на перші місця у них виходять кооперативні стосунки з ровесниками та соціально значуща діяльність. Сучасний підліток по-справжньому вирішує проблему вибору шляху самореалізації – продуктивно-творчого чи споживацького, а це безпосередньо пов'язано з його настановами стосовно інших людей і матеріальних цінностей. Настанови, наголошує автор, визначають егоїзм чи альтруїзм, пожадливість чи безкорисливість, творчість чи споживацтво у поведінці. Педагогічний вплив у цьому напрямі багато в чому опосередкований сімейними традиціями та атмосферою малої групи, референтної для дитини й підлітка. Тому і вплив на особистість з боку суспільного виховання може відбуватися переважно двома шляхами: або через сім'ю – безпосередньо на дитину, або через референтну групу, яка зайнята педагогічно організованою діяльністю і в якій панує атмосфера доброзичливості та творчості. Цей вік, зазначає автор, – перший рубіж особистісного розв'язання суперечностей самовизначення, й допомога педагога в цей час зводиться переважно до підтримки підлітка, його референтної групи [1].

Цінними для реалізації мети і завдань патріотичного виховання виявилися і думки М. Д. Зубалія, який вважає, що в учнів підліткового віку слід формувати конкретні якості особистості, які характеризують їхню патріотичну вихованість, а саме: *гуманність*, що передбачає систему установок щодо людей, живої природи, виражену в моральних нормах і цінностях, які виявляються у свідомості через переживання, співчуття або радість і реалізуються в діяльності через акти сприяння, співучасті; *активність*, що характеризується особливістю внутрішнього стану учня безпосередньо на момент виконання ним будь-якого доручення, якої-небудь дії для загального блага. На думку М. Д. Зубалія, у процесі патріотичного виховання старших підлітків особливу увагу необхідно приділити дисциплінованості, яка проявляється в точному дотримуванні принципів і норм поведінки у колективі, високої дисципліни, організованості, порядку в навчанні,

патріотичній та будь-якій іншій діяльності; *самостійності*, що характеризується вмінням приймати рішення без сторонньої допомоги; *відповідальності*, яка позначається сумлінністю, високою спроможністю учня виконувати свої обов'язки, вимоги й доручення вчителя, вихователя, викладача. Сукупність названих якостей багатогранніше, точніше і всебічніше характеризують патріотичну вихованість підлітка [2; 5].

Тому дієвим засобом патріотичного виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи в експериментальних групах було обрано національний вид бойового мистецтва хортинг та проведення змагань з цього виду спорту, що пояснювалося потребою залучення учнів 7–9 класів до патріотичної діяльності в процесі фізкультурно-масової роботи. Заняття з хортингу компенсували нестачу урочних занять й сприяли підвищенню патріотичної вихованості старших підлітків та формуванню суспільних і особистісних ціннісних орієнтацій.

Зміст патріотичного виховання у процесі занять хортингом спрямовувався на залучення старших підлітків до позакласної діяльності, яка сприяла задоволенню потреб учнів у формуванні нових взаємостосунків; самостійності під час практичної діяльності; позитивної мотивації до спортивних занять у домашніх умовах та за місцем проживання. У процесі занять хортингом в учнів 7–9 класів підвищувалася самосвідомість і відповідальність за свої дії, формувалося бажання наблизитись у вчинках до свого спортивного ідеалу. Вони також мали можливість вибирати друзів за інтересами, поглядами на життя, сутність і зміст патріотичного виховання в сучасних умовах.

Під час дослідження наша увага зосереджувалася на підготовці вчителів і старших підлітків до організації патріотичної, фізкультурно-масової роботи у процесі занять хортингом. У зв'язку з цим були проведені бесіди й анкетування вчителів фізичної культури, тренерів спортивних секцій та учнів середніх класів з метою внесення змін у практику патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом в школі. Зміст цієї роботи був спрямований на те, щоб з'ясувати, які патріотичні якості для старших підлітків є головними та які б вони хотіли розвинути в себе для майбутньої професійної та військової діяльності. Встановлено, що значущим для старших підлітків є: любов до Батьківщини; повага до батьків і рідних; гордість за свою школу, спортивну команду, Вітчизну; шана ветеранів, дітей війни і т. д.

Ефективним засобом патріотичного виховання старших підлітків у процесі позакласної роботи в експериментальних групах були змагання з хортингу на призи відомих українських спортсменів. Вони організовувалися весною, літом та осінню для активного відпочинку учнів 7–9 класів; заохочення їх до проведення здорового способу життя; розширення у старших підлітків морально-ціннісних орієнтацій; зміцнення тілесного і духовного здоров'я; розвитку основних фізичних якостей; загартування характеру; закріплення нових знань, рухових умінь і навичок; забезпечення внутрішньої єдності цінностей здоров'я школярів з базовими моральними і духовними цінностями.

Організація змагань з хортингу спрямовувалася на те, щоб в учнів старшого підліткового віку формувалася інтерес до фізкультурно-масової, суспільно-корисної та патріотичної діяльності. Під час виконання доручення тренера в учнів 7–9 класів виникали емоційні переживання при подоланні перешкод, що сприяло розвитку в них таких особистісних якостей, як повага один до одного, взаємодопомога,

дисциплінованість, наполегливість, працездатність, упевненість у своїх силах. Учні глибше усвідомлювали сутність і зміст патріотичного виховання, значущість своєї всебічної підготовленості, розуміння проблем інших людей, уміння спілкуватися з представниками старших поколінь тощо. Ці та інші життєво необхідні особистісні якості допомогли школярам досягти кращих успіхів у навчальній діяльності, спортивно-масовій та патріотичній діяльності.

Впровадження й використання різних організаційних форм патріотичної роботи у процесі занять хортингом давало змогу старшим підліткам глибше усвідомити власну приналежність до свого рідного краю, його історичного минулого. Активну участь в організації змагань з хортингу брали як хлопці, так і дівчата, оскільки цей засіб фізкультурно-масової роботи сприяв зміцненню творчих і дружніх відносин в учнівському колективі. Старші підлітки переконувалися в необхідності популяризації хортингу. Це змушувало їх бути активними, наполегливими, не байдужими до своєї історії, минулих військових подій, що відбувалися в рідному краї. Спільна мета об'єднувала учнів у єдиний колектив, який заради збереження для себе і майбутніх поколінь історичних фактів вивчав і підтримував патріотичну акцію свого народу.

Учителі фізичної культури, тренери спортивних секцій, у процесі підготовки до змагань з хортингу, часто створювали для учнів такі умови, подолання яких сприяло гарантованому успіху. Тобто, у процесі виконання спеціально організованих індивідуальних і колективних завдань учні завчасно готували себе до майбутніх змагань і від цього отримували емоційне задоволення. Запропонована робота вимагала від них прояву вольових якостей, бажання працювати, творчо розвиватися, вдосконалюватися фізично й бути першими під час проведення спортивних змагань. Створені вчителями ситуації гарантованого успіху дозволяли підвищувати патріотичну вихованість учнів, оскільки лише за умов успіху в процесі занять хортингом відбувається становлення патріотичних якостей. Щоб старші підлітки відчували успіх у процесі виконання завдань, їм давалися посильні для них доручення, які заздалегідь готувалися та обговорювалися з учителями фізичної культури, оскільки в підготовці змагань брали участь й інші представники згаданого педагогічного колективу.

Під час підготовки до змагань з хортингу були створені групи зі старших підлітків, які відповідали за збір інформації про хортинг, учасників змагань та підготовку суддів. Також учні цих груп організовували музичний супровід, створювали умовні медичні пункти, допомагали вчителям фізичної культури і тренеру спортивної секції підбирати і реєструвати учасників гри. Кожна група виконувала конкретно поставлені завдання згідно положення про гру, які були обмежені часом і датою попереднього звіту. Це давало змогу формувати в учнів середніх класів наполегливість, стійкість до непередбачуваних змагальних умов, бажання бути першими на своєму етапі.

Учасники змагань з українського бойового мистецтва „Хортинг“ мають любити свою Батьківщину, знати рідну мову, мати гарні оцінки, бути надійними і дружними, дисциплінованими і винахідливими, допомагати одне одному й не боятися непередбачуваних труднощів. Вони також мали вести здоровий спосіб життя, брати участь у фізкультурно-масовій роботі; відвідувати спортивні секції і гуртки з хортингу; дорожити честю рідної школи, свого села, міста, району; берегти народне надбання й дотримуватися традиції свого регіону, знати гімн України, бойові і спортивні досягнення земляків, співвітчизників, Героїв України,

призерів європейських і світових спортивних змагань тощо.

Доступність для старших підлітків і нескладність завдань під час організації змагань з хортингу була їх важливою вимогою. У процесі проведення змагань учні 7–9 класів відчували себе не лише причетними до спільної патріотичної діяльності вчителів фізичної культури, тренерів спортивних секцій, дирекції школи, гостей, а й захисниками Вітчизни.

Отже, основними методами роботи із старшими підлітками під час змагань з бойового мистецтва „Хортинг“ були: змагальність, заохочення, створення ситуації успіху, міжособистісного діалогу, пошуку.

Наповнені цікавим патріотичним змістом були і змагання з хортингу на призи відомих спортсменів, які проводилися в експериментальній школі до дня їх народження. Організуючи змагання, учні вивчали автобіографічні дані та професійну діяльність відомих українських спортсменів, їхню участь у змаганнях на першість України та на міжнародній арені. Зверталася увага на їхню громадську і спортивну діяльність під час навчання у школі та інших навчальних закладах.

Систематичне й цілеспрямоване проведення змагань з хортингу на призи відомих земляків формувало в учнів 7–9 класів такі якості, як доброзичливість, ввічливість, тактовність і чуйність до людей, які захищали прапор України. Ці люди ставали для старших підлітків зразками, що позитивно впливали на їхню поведінку, розвиток інтересу до патріотичної діяльності в процесі занять хортингом та фізкультурно-масової роботи.

У процесі організації змагань з хортингу на призи відомих земляків, спортсменів головна увага вчителів фізичної культури зверталася на створення в експериментальних класах мікросередовища, в якому старші підлітки внутрішньо збагачувалися й творчо зростали. У процесі підготовки й проведення змагань формувався морально-психологічний клімат учнівського колективу. Це сприяло засвоєнню знань щодо сутності патріотичного виховання, успішному подоланню непередбачуваних труднощів, удосконаленню прикладних умінь і навичок й підвищенню рівнів патріотичної вихованості. Така практика давала набагато більший виховний ефект, оскільки розмови про почесний обов'язок, патріотизм, справжню дружбу викликали у старших підлітків емоційне піднесення й задоволення.

Під час організації і проведення змагань з хортингу на призи відомих українських спортсменів старші підлітки залучалися до самостійної фізкультурно-масової роботи. Це сприяло виявленню у них винахідливості, відповідальності, кмітливості, творчого мислення, формуванню умінь без обдумування приймати самостійні рішення, бути готовими до непередбачуваних ситуацій, які можуть виникнути у процесі змагань. Педагогами створювалися штучні умови з урахуванням психологічних особливостей учнів підліткового віку: їм доручалося самостійно виконувати необхідну роботу, яка вимагала наполегливості, дисциплінованості й організованості у класі.

Важливою умовою було обмеження учнів періодом виконання певного завдання. Наприклад, хто із них швидко запропонує кращу модель емблеми спортивної команди школи, підготує девіз, пошеє прапор для урочистого відкриття спортивного свята. Виконання таких завдань сприяло отриманню нових знань, умінь і навичок, формуванню переконань у необхідності найкраще підготувати свою команду до запланованих спортивних змагань.

Також у процесі проведення змагань стимулювалася мотивація старших

підлітків, підвищувалася їхня активність, ініціативність, винахідливість. Для забезпечення ефективності індивідуальних й колективних дій старші підлітки дотримувалися відповідних соціо-нормативних вимог, які полягали у тому, щоб зміст спортивних змагань відповідав завданням патріотичного виховання; щоб під час проведення спортивних змагань урахувалися психологічні, фізіологічні, вікові та статеві особливості старших підлітків, дотримувалися моральні норми поведінки; щоб у процесі організації змагань учні поступово готувалися до майбутньої професійної діяльності. Крім того, старшим підліткам пропонувалися завдання, які мотивували їх замислитися над правильністю своїх дій. Їм також надавалася можливість спілкуватися зі спортсменами, щоб зрозуміти мотивацію їхньої діяльності, спрямованої на досягнення високих результатів на змаганнях. Серед учнів пропагувалася популярність і гласність спортивних змагань із залученням членів родин, відомих місцевих спортсменів, ветеранів спорту, учасників бойових дій.

Отже, основними методами роботи із старшими підлітками під час змагань на призи відомих спортсменів були: створення ситуації успіху, заохочення, доручення, уподібнення тощо.

Патріотична вихованість старших підлітків у процесі занять хортингом визначалася за рівнями сформованості когнітивного, емоційно-ціннісного та діяльнісно-практичного *критеріїв*.

Ефективність патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом перевірялася шляхом порівняння результатів експериментальних і контрольних класів, отриманих у процесі проведення спортивних змагань з українського бойового мистецтва „Хортинг“.

Визначалися рівні патріотичної вихованості старших підлітків у процесі занять хортингом на початку, в середині й у кінці експерименту, що проводився за експериментальною методикою під час позаурочних, секційних і самостійних занять (*табл. 1*).

**Критерії і показники патріотичної вихованості
старших підлітків у процесі занять хортингом**

Критерії	Показники сформованості
Когнітивний	Усвідомлення старшими підлітками змісту понять „патріот”, „патріотизм”, „хортинг”. Знання історії спорту, спортивних традицій рідної школи, місцевості, України. Обізнаність з формами фізкультурно-масової роботи (змагання з хортингу, військово-патріотичні спортивні ігри з хортингу тощо). Усвідомлення ролі хортингу для учнів, школи, місцевості, України.
Емоційно-ціннісний	Інтерес до спортивної історії з хортингу і спортивних традицій рідної школи, місцевості, України. Поважне ставлення до відомих спортсменів, майстрів спорту, людей похилого віку, дітей. Бажання брати участь в різних формах фізкультурно-масової роботи (змагання з хортингу, військово-патріотичні спортивні ігри з хортингу тощо).
Діяльнісно-практичний	Уміння проводити пошукову роботу щодо вивчення спортивної історії з хортингу і спортивних традицій рідної школи, місцевості, України й узагальнювати відповідну інформацію. Уміння в конкретних вчинках проявляти поважне ставлення до відомих спортсменів, майстрів спорту, людей похилого віку, дітей. Активна участь у змаганнях з хортингу, військово-патріотичних спортивних іграх.

Підсумки контрольних зрізів та результати формувального етапу експерименту засвідчили суттєві позитивні зміни у рівнях патріотичної вихованості старших підлітків ЕГ у процесі занять хортингом. Стосовно відсоткового розподілу суттєвих змін у КГ не було помічено. Тому наприкінці формувального етапу експерименту патріотична вихованість старших підлітків ЕГ у процесі занять хортингом суттєво підвищилася (табл. 2).

Так, високий рівень патріотичної вихованості виявили 29,10 % старших підлітків, середній – 31,22 %, нижче середнього – 21,96 % і низький – 17,73 %. Тобто наприкінці дослідження кількість учнів з високим рівнем патріотичної вихованості зросла на 21,16 %, із середнім – на 17,46 %, а з рівнем нижче середнього зменшилася на 9,26 %, як і низьким – на 29,36 %. Достовірність отриманих результатів перевірено за допомогою методу математичної статистики χ^2 -критерію.

Рівні патріотичної вихованості старших підлітків

у процесі занять хортингом (у %)

Рівні	Контрольні групи			Динаміка	Експериментальні групи			Динаміка
	Констату- вальний етап	Формувальний етап			Констату- вальний етап	Формувальний етап		
		промі ж зріз	контр зріз			проміж зріз	контр. зріз	
Високий	8,58	9,09	9,34	+0,76	7,94	15,08	29,10	+21,16
Середній	14,39	15,15	15,91	+1,52	13,76	20,63	31,22	+17,46
Нижче середнього	31,82	32,58	32,07	+0,25	31,22	27,25	21,96	-9,26
Низький	45,20	43,18	42,68	-2,52	47,09	37,04	17,73	-29,36

Висновки. Результати дослідження дають можливість констатувати, що патріотичне виховання старших підлітків у процесі занять хортингом тісно взаємопов'язано із загальноосвітніми виховними завданнями. Аналіз отриманих результатів показав, що ефективність патріотичного виховання під час занять хортингом підвищилася за таких педагогічних умов:

- тісного взаємозв'язку сімей і педагогічних колективів експериментальних ЗНЗ;
- правильної педагогічної спрямованості форм і методів патріотичного виховання учнів середніх класів;
- удосконалення змісту патріотичного виховання учнів у процесі занять хортингом;
- використання особистісно зорієнтованого й індивідуального підходу до старших підлітків;
- відповідності змісту патріотичного виховання в процесі занять хортингом інтересам учнів;
- застосування організаційних здібностей школярів у процесі проведення змагань з хортингу у школі, сім'ї та за місцем проживання;
- дотримання принципу доступності на кожному етапі роботи;
- створення ситуацій успіху та суперництва;
- усвідомлення кожним учнем свого обов'язку й відповідальності за школу, клас, свою команду;
- створення позитивного емоційного тла під час спортивної діяльності, доброзичливої атмосфери на заняттях тощо.

Перспективи подальшого дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми.

Перспективним може бути вивчення:

- особливостей патріотичного виховання в процесі занять хортингом учнів

різних вікових груп;

- взаємодії школи і сім'ї з патріотичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл;
- зв'язку патріотичного й фізичного виховання учнів середніх класів;
- умов патріотичного виховання учнів у спортивних об'єднаннях за місцем проживання.

Рекомендуємо доповнити плани виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів фізкультурно-масовими заходами, спрямованими на виховання патріотизму учнів засобами хортингу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Зубалий Н. Д. Военно-патриотическое воспитание старшеклассников в процессе работы по физической культуре: методические рекомендации средним общеобразовательным школам / Н. Д. Зубалий. – К.: Рад. школа, 1982. – 109 с.
3. Єрьоменко Е. А. Тренування в хортингу : навчально-методичний посібник / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода, 2009. – 227 с.
4. Новосельський В. Ф. З досвіду військово-патріотичної роботи в школі (методичний лист) / В. Ф. Новосельський. – К. : Рад. школа, 1970. – 72 с.
5. Тимчик М. В. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи : дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / М. В. Тимчик. – К., 2013. – 222 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti* [Education of personality]. Kyiv: Lybid.
2. Zubalii, N. D. (1982). *Voenno-patrioticheskoe vospitanie starsheklassnikov v protsesse raboty po fizicheskoi kulture* [Military and patriotic education of senior schoolchildren in the process of work on the physical culture]. Kyiv: Padianska shkola.
3. Yeremenko, E. A. (2009). *Trenuvannia v khortynhu* [Training in Horting]. Kyiv: Palyvoda A. V.
4. Novoselskyi, V. F. (1970). *Z dosvidu viiskovo patriotychnoi roboty v scholi* [The experience of military and patriotic work in school]. Kyiv: Radianska shkola.
5. Tymchyk, M. V. (2013). *Patriotychne vykhovannia starshykh pidlitkiv u protsesi fizkulturno-masovoi roboty* [Patriotic education of senior adolescents in the sports and media work]. (Doctoral dissertation, Kyiv).

Микола Тимчик.

Виховання патріотизму в старших підлітків у процесі занять хортингом.

У даній статті висвітлено зміст, форми і методи патріотичного виховання старших підлітків у процесі занять хортингом. Визначено зміст, форми і методи патріотичного виховання учнів 7-9 класів у загальноосвітніх навчальних закладах та експериментально перевірено їхню ефективність. Цілеспрямоване

застосування української боротьби хортинг допомагає формуванню в школярів свідомих переконань, розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань, а також сприяє психологічній та фізичній підготовці учнівської молоді.

Ключові слова: Закони України, патріотизм, патріотичне виховання, старші підлітки, заняття хортингом, фізкультурно-масова робота, українська боротьба хортинг, експериментальна методика: критерії, рівні, показники.

Mykola Tymchyk.

Patriotic education of older adolescents in Horting training process.

Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Berlynskoho Str. 9, Kyiv, Ukraine).

This article is focused on the content, forms and methods of patriotic upbringing of senior teenagers in the process of Horting trainings. The content, forms and methods of patriotic upbringing of pupils of 7-9 th forms at comprehensive schools are defined and experimentally approved their effectiveness. The purposeful use of the Ukrainian struggle Horting helps pupils to form the conscious beliefs, to solve health, educational and upbringing tasks, promotes psychological and physical training of youth. The content of patriotic upbringing in the training process Horting was intended to attract senior teenagers to extracurricular activities that contributed to meeting the needs of the pupils in forming new relationships, independence during practice and also positive motivation to sports at home and at the place of residence. During Horting classes the pupils of 7-9th forms increased their self-awareness and responsibility for actions, formed a desire to get closer to sport ideals in their actions.

Key words: Laws of Ukraine, patriotism, patriotic education, older adolescents, Horting classes, sporting and mass participation events, Ukrainian wrestling Horting, experimental methodology: criteria, levels, results.

Николай Тымчик.

Воспитание патриотизма у старших подростков в процессе занятий хортингом.

В данной статье рассматриваются содержание, формы и методы патриотического воспитания старших подростков в процессе занятий хортингом. Определено содержание, формы и методы патриотического воспитания учащихся 7-9 классов в общеобразовательных учебных заведениях и экспериментально проверена их эффективность. Целенаправленное применение украинской борьбы хортинг помогает формированию в школьников сознательных убеждений, решению оздоровительных, образовательных и воспитательных задач, а также способствует психологической и физической подготовке учащейся молодежи.

Ключевые слова: Законы Украины, патриотизм, патриотическое воспитание, старшие подростки, занятия хортингом, физкультурно-массовая работа, украинская борьба хортинг, экспериментальная методика: критерии, уровни, показатели.